

**LIETUVOS RESPUBLIKOS PAŠTO ĮSTATYMO NR. VIII-1141 3, 5, 6 IR
17 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos pašto įstatymo Nr. VIII-1141 3, 5, 6 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Pašto įstatymo pakeitimo projektas) rengimą paskatino tai, kad nuo 2023 m. sausio 1 d. akcinė bendrovė Lietuvos paštas (toliau – Bendrovė) dėl išaugusių paslaugų sąnaudų bus priversta didinti periodinių leidinių pristatymo miesto gyvenamosiose vietovėse tarifus, taip pat tai, kad pagal rinkos dalyvių teikiama informaciją nustatyta, kad miestuose, kurie patenka tarp retai ir vidutiniškai tankiai gyvenamų vietovių, nėra konkurencijos teikiant periodinių leidinių pristatymo paslaugas, o jas teikia tik universaliosios pašto paslaugos teikėjas.

Leidėjams atstovaujančių asociacijų duomenimis, dėl numatomų tarifų didinimo leidėjai turės gerokai padidinti periodinių leidinių prenumeratos įkainius ir dalis visuomenės prenumeruoti spausdintų leidinių neturės galimybių. Tai stipriai paliestų socialiai jautrią visuomenės dalį. Esant tokiems kainų pokyčiams spaudos leidiniai taps mažiau prieinami Lietuvos visuomenei, o dalis leidinių išnyks. Spausdintos žiniasklaidos mažėjimas Lietuvoje mažins patikrintos informacijos prieinamumą. Prie neigiamų veiksnių, skatinančių periodinės spaudos sektoriaus susitraukimą, papildomai prisideda žaliavų, išteklių (popieriaus, elektros energijos, kuro) ir su jais susijusių paslaugų kainų augimas, prasidėjęs jau 2021 m. Dėl to žiniasklaidos segmentas pastaraisiais metais tapo itin pažeidžiamas. Spaudos leidėjų ekonominio pajėgumo susilpnėjimas žiniasklaidos pliuralizmo užtikrinimo aspektu demokratinėje visuomenėje yra bendrai nepageidautinas reiškinys, kadangi mažėja informacijos šaltinių įvairovė, didėja žiniasklaidos rinkos koncentracija, kuri yra vienas iš rodiklių, turinčių neigiamą įtaką žiniasklaidos nepriklausomumui ir objektyvumui.

Pašto įstatymo pakeitimo projekto tikslas – papildyti periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos teikimo nuostolių kompensavimo mechanizmą, o paslaugų teikimą užtikrinti Vyriausybės įpareigotam universaliosios pašto paslaugos teikėjui.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Pašto įstatymo pakeitimo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija. Pašto įstatymo pakeitimo projektą parengė Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos Ateities susisiekimo politikos grupės (grupės vadovas – Darius Stravinskas, tel. 869441323, el. paštas darius.stravinskas@sumin.lt) patarėja Eglė Sikorskaitė-Narkun, tel. 866031986, el. p. egle.sikorskaite-narkun@sumin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Pašto įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad Vyriausybė tvirtina periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių paslaugos tarifų nustatymo kriterijus ir kas 3 metai tvirtina periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių prenumeratoriams paslaugos didžiausius tarifus.

Pašto įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 7 punkte numatyta, kad Ryšių reguliavimo tarnyba rengia ir teikia Vyriausybei tvirtinti nuostolingos periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių prenumeratoriams paslaugos kompensavimo taisyklių projektą. Pašto įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 18 punkte numatyta, kad Ryšių reguliavimo tarnyba atlieka universaliosios pašto paslaugos tarifų ir periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių prenumeratoriams paslaugos tarifų taikymo priežiūrą.

Pašto įstatymo 17 straipsnyje numatyta, kad Vyriausybės įpareigotas universaliosios pašto paslaugos teikėjas privalo pristatyti periodinius leidinius kaimo gyvenamųjų vietovių prenumeratoriams.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siekiant išplėsti valstybės paramos sritis, užtikrinant periodinių leidinių pristatymą prenumeratoriams ir miestuose, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, atsiranda poreikis reglamentuoti įstatyme periodinių leidinių pristatymo kompensavimo tvarką. Miestuose, kurie patenka į tankiai gyvenamas vietas, periodinių leidinių pristatymo paslaugos teikimas ir toliau bus užtikrinamas laisvos rinkos sąlygomis.

Pašto įstatymo pakeitimo projekte siūloma išplėsti Pašto įstatymo 3, 5, 6 ir 17 straipsniuose numatytą reguliavimą pašto srityje.

Pašto įstatymo pakeitimo projekte, siūloma nustatyti, kad Vyriausybė tvirtintų periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos tarifų nustatymo kriterijus ir kas 3 metai tvirtintų periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos didžiausius tarifus bei tarifų galiojimo laikotarpiai tvirtintų miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, sąrašą.

Pašto įstatymo pakeitimo projekte siūloma numatyti Ryšių reguliavimo tarnybai vykdyti kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos tarifų taikymo priežiūrą.

Priėmus Pašto įstatymo pakeitimo projektą bus sudarytos galimybės įgyvendinti periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos nuostolių kompensavimo mechanizmą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Pašto įstatymo pakeitimo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Užtikrinus periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos teikimo nuostolių kompensavimą, Lietuvoje būtų sudarytos palankesnės verslo sąlygos periodinės spaudos leidėjams, o visuomenei būtų išsaugotas spausdintos žiniasklaidos turinio pasiekiamumas.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Pašto įstatymo pakeitimo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą kitų įstatymų priimti ar pakeisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Pašto įstatymo pakeitimo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Pašto įstatymo pakeitimo projekte nėra sąvokų ar jas įvardijančių terminų, kuriuos reikėtų įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Pašto įstatymo pakeitimo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Pašto įstatymo pakeitimo projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu turės būti patvirtinti periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos tarifų nustatymo kriterijai ir kas 3 metus patvirtinti periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos didžiausi tarifai bei tarifų galiojimo laikotarpiui patvirtintas miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, sąrašas.

Priėmus Pašto įstatymo pakeitimo projektą Ryšių reguliavimo tarnyba parengs ir teiks Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti nuostolingos periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos kompensavimo taisyklių pakeitimo projektą.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Pašto įstatymo pakeitimo projekte siūlomoms nuostatomis įgyvendinti iš 2024 metų valstybės biudžeto reikės papildomų 1,22 mln. Eur. Paslaugos nuostoliai už 2023 m. I pusmetį bus kompensuojami 2023 m. II pusmetį, o 2023 m. II pusmetį patirti nuostoliai bus kompensuojami 2024 m. I pusmetį, todėl didžiausias lėšų poreikis bus reikalingas nuo 2024 m.

14. Įstatymų projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Pašto įstatymo pakeitimo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Pašto įstatymo pakeitimo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „periodinių leidinių pristatymo paslauga“, „valstybės kompensacija“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Pašto paslaugos yra priskirtos prie visuotinės ekonominės svarbos paslaugų, kurios nebūtų vykdomos be valstybės intervencijos, kompensacija už šią paslaugą yra suderinama su vidaus rinka ir apie ją nereikia pranešti Europos Komisijai. Susisiekimo ministerija kas dvejus metus per Konkurencijos tarybą teikia Komisijai ataskaitą apie sprendimų įgyvendinimą ir bendrųjų nuostatų laikymąsi.

Dabartinėje Pašto įstatymo redakcijoje minima kaimo gyvenamųjų vietovių samprata suformuluota remiantis Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymu, pagal kurį gyvenamosios vietovės skirstomos į miesto ir kaimo tipus. Tam, kad galėtų būti objektyviai palyginamos miesto ir kaimo vietovės, 2017 m. buvo papildytas 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1059/2003 dėl bendro teritorinių statistinių vienetų klasifikatoriaus (NUTS) nustatymo ir nustatyta DEGURBA (urbanizacijos lygio) tipologija, kuri suskirsto vietas administracinius vienetus į tris grupes:

1. Tankiai gyvenamos vietovės.
2. Vidutiniškai tankiai gyvenamos vietovės.
3. Retai gyvenamos vietovės.

Vietovės priskiriamos atitinkamam tipui pagal Europos Sąjungos statistikos tarnybos 1 kvadratinio kilometro gardelės lygiu pateikiamus gyventojų surašymo duomenis, įvertinus atitinkamo

gyventojų tankumo teritorijų pasiskirstymą. Atnaujintus duomenis galima stebėti Europos Sąjungos statistikos tarnybos (Eurostato) oficialiosios statistikos portale <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-units>.

Tankiai gyvenamomis yra laikomos vietovės, kurių didžioji dalis gyventojų gyvena vientisoje aukšto gyventojų tankumo nuo 1 500 gyventojų kvadratiname kilometre tankumo vietovėse, turinčioje daugiau kaip 50 000 gyventojų. Šiuo metu Lietuvoje į šią grupę patenka 6 didžiausi Lietuvos miestai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus).

Vidutiniškai tankiai gyvenamoms vietovėms priskiriamos vietovės, kurių didesnė dalis gyventojų gyvena nuo 300 iki 1 500 gyventojų kvadratiname kilometre vientiso tankumo vietovėse, turinčioje mažiau kaip 50 000 gyventojų. Šiuo metu Lietuvoje į šią grupę patenka visi Lietuvos miestai, išskyrus 6 didžiausius.

Retai gyvenamomis laikomos vietovės, kurių didžioji dalis gyventojų gyvena mažesnio kaip 300 gyventojų kvadratiname kilometre vientiso tankumo vietovėse. Šiuo metu Lietuvoje į šią grupę patenka kaimo gyvenamosios vietovės.

Įvertinus tai, kad pašto paslaugų teikimui didesnę svarbą turi ne tik administracinis gyvenamųjų vietovių statusas, o jų gyventojų pasiskirstymo ypatumai, tikslinga taikyti objektyviomis demografinėmis ir geografinėmis savybėmis pagrįstą DEGURBA tipologiją, reglamentuojant periodinių leidinių pristatymą kaimo ir miestų gyvenamųjų vietovių prenumeratoriams.